

J. J. 17.

19
**Israelitiska
OECONOMIENS
Historia,**

Med Philosophiska Facultetens bifall,

Under

S. S. Theol. Doct. Oeconomiae Professorens, Ledamotens af
Kongl. Maj:is Wasa Orden, Kongl. Wetenskaps Academien,
Upsala Societeten och Kongl. Swenska Patriotiska
Sällskapet,

Herr PEHR KALMS

Inseende /

Kärteligen affskildrad

af

JOHAN HENRIC ESTLANDER.

Philosophiae Candid. Österbotn.

Åbo Acad. Öfre Låro, Sal den 19 Junii 1778. / 5111.

ÅBO, Tryckt hos Kongl. Acad. Boktr. J. C. Frenckell.

§. I.

Uti hwar och en wetenskap är dess Historia likasom en afritning af hela wetenskapen, uti hwilken man på en gång, och uti et ögnkast kan se ei allenast wetenskapens hela fält, utan ock dess särskilda skaplynnen uti särskilda tidewarf. Uti Naturen, så rit hon ock är på behageligheter, dem hon ofkast i en sammanbunden Rådja framwisar, får man dock aldrig fatt uppå någon synepunkt, dådan man på en gång, och likasom på en tafla, kunde åskåda winterens köld och is, vårens grönska, sommarens blommor och höstens fructer, samt betrakta huru det ena blifwit likasom framfödt af det andra. Men uti Historien af en wetenskap, kan man likasom på en gång ställa för sin inbildning, huru det isfrusna barbariets köld och rimfräst, på det ena stället, beäcker hela marcken, huru det på et annat därinwid, så småningom och småningom upthnar, och åter litet fram bättre huruledes glesa stånd af sanning och wisdom här och där framwisa sig på wetenskapens fält; och ännu längre fram, ser man redan helt fälter stradt med blomstrens pragt, och upflifwadt af deras wällucktande anda, samt upfyllt af de frugter, dem sanning och dygd utbreda öfver människoslägter.

Wetens.

Wetenskaps-historien liknar således Orangerierna, desse Kånstens måsterstycken, där man på en gång kan åskåda alla års tider, och skörda deras frugter.

Jag b höfwer då icke mer bewisa, at wetenskaps-historien är b hagelig och angenäm; jag skal blott säga, at hon tillika är ganska nyttig. Ty hwad kan wara gagneligare för en wetenskaps idkare, än at se, huru den wetenskap han isynerhet älskar först upqwicknat, warit i sin början tlen och waktande, huru den tilwuxit, huru den wunnit stadga och mognad, och huru den åter likasom förgåts, eller åtminstane förfallit i en dwala, dådan den ånyo upstigit, för at åter gå sin förra krets. Man ser af Wetenskaps-historien, hwi ka medel warit de kraftigaste, til at befordra Lärdomens tilwäxt, hwilka åter b dragit at förswaga, grunsa och wanfrågda henne; hwilka ordsaker hinrat stora Män at med sine ljus och efterdömmen gagna menniskligheten; och man kan sedan af alt detta, til warning, underrättelse och efterfölgd, draga många gagnande slutsatser.

Deß i och flere förmåner, dem Wetenskapernas-historia tilskyndar deras idkare, har gjort, at hwar och en af de wetenskaper, som hos oss äro i något flor, äfwen har sin Historia särskildt utarbe ad. Men ehuru Oeconomien är en af de äldsta wetenskaper så finner man dock föga någorstädes en fullständig afhandling af deß Historia, i alla tider; hwilket är en så mycket större ofskickad, som at det är bekant, at många gamle folkslag gått längre i wisadelar af denna wetenskap, än hwarit man i våra tider hunnit. Oeconomiens Historia borde då wara i denna del, för ofwenhandledare, som skulle wi a of sättet och måden, genom hwilka farnwerlden warit mäktig at i åstifilligt ofwerträffa of, och genom hwilka wi åter skola kunna först likna, och sedan ofwerträffa den samma.

Men det är, såsom sadet, at beklaga, at Oeconomien, såsom hon ännu är nog oupbrukad och wanhäfsad i andre

Delar, så saknar hon ock ännu en fullständig och pragmatisk Historia, öfver de äden hon hos hvarje folkslag undergått, och de framsteg hon hvarjestådes gjorde, och i hvarje Tidvarf.

Det kan då icke vara Dig Benägne Läsare oögenömt, at jag företagit mig et litet stycke af Oeconomiens Historia, då jag nu i det efterföljande skal göra några örmärkningar tjenande til uplysning i Historien om Judiska folkets Oeconomie i gamla Testamentet. Mina örnogne insigter och min kårta tid wälla, at jag icke kan med den store och fullständighet, som wederbör, utreda et ämne, hwars afhandlande fordrar större insigter i Oeconomien och Philologien, samt andre wetenskaper. än af en yngling med billighet kan wäntas. En mera skicklig hand borde framdeles, i anseende til ämnets nytta och gränlagenhet anse mödan wårdt at stadga, fylla och pryda de så drag, med hwilka jag nu i hast nedgas afrita et stort fält, et öigert ämne.

§. 2.

Oeconomiens Historia skall utan twifwel börja med Israelitiska eller Judiska nation; den äldsta af alla nationer, ty den är jämnåldrig med jeshwa naturen, och tilika den märkwärdigste, så wida den med naturens HErre stått i närmare gemenskap än någon annan; hwi ket äfwen där af kan skönjas, at Samme i alla Ewighet werdode HErre behagat n. d. ära sig, til denne nations Civila och Hus ås lagar, i hwilka man således finner mycket, som i sin egentliga bemärkelse är Gudomeligt. Kan då wi något lartigare stycke finnas i Hushållnings wetenskapen, än at i Historien om Israeliternas hushållning berragta de grundsatser i denne wetenskap, den Naturens HErre Sjelf behagat dels godkänna, dels ock utstaka för den uråldriga nation, som Han til w. dermåle af en särdeles nåd och utmärkt förlekt bewårdigat med namn af sin egitellet, sit egendoms folk? Judiska nationens Hushållning förjenar ock at af oss kännas, så wida wi, utan kundskap

Kunskap om desſe Oeconomie icke kunna förſtå flere ſtällen i det Nya Testamentets ſkrifter, ſom peka på Hushållningen och lefnadsſättet i det gamla. Desſe utom kan ock den Judiska Hus årlningen, i flera delar, tjena til et mönſter för vår; och en Oeconom bör läsa gamla Testamentets ſkrifter, ej allenäſt i det huſwudår-damålet, at ſåsom en Chriſten inhämta de Kundſkaper ſom leda til ſällhet eſter detta lifwet, utan han bör ock anſe en och annan af desſe Gudome iga författare, och ibland dem i ynnelſhet *Mofes*, ſåsom en Auctor *Classicus*, af hvilken han oftaſt hemtar mera uplyſning, och ſtörre ämnen til eftertänka i Riks-Huſhållningen, än af ſieſwe *Xenophon*, *Cato*, *Varro* och *Columella*.

Min tancka är dock eke at Judiska Hushållningen, ehuru i wiſe de ar Gudomelig, ſkal i de ſamma, wara en regla eller rättmåde för andre nationer; ty utom det, at den renfärlige Theologien tydeligen wiſar, at Judarnas borgerlige lag icke förbinda os; ſå finner man ock lätteligen, at vår Herre ej eller årnadt de Hushålls-lagar, hwilka han ſtiftade för Judarna, åt andra nationer. Judiska lagarna woro i alla ting rättade eſter Climated, Landes belägenhet, folkets tänckesätt lefnads-art och någre desſe gamle ſedwanor, ja åſwen desſe hiertats hårdhet och fördomar; och eſter deſe omſtändigheter höra hwen andre ånders Lagſtiftare rätta ſig, om deras Lagar ſkola bliwa antagelige, och wärka folkets ſällhet. I det warma Palæſtina war det ej en beſwärande lag, ſom förböduptända eld om Sabbaten; men huru ſwår och oläglig wore den icke i Finland, i anſeende til våra wintrens köld och mördker? I et frugtbare land ſom ſtod under Guds ſonnerliga och med underwärd beledigade regeting, behöfde man ej frugta för h ngers nöd, ehuru det war förbudt, at hwarje hunde är ſå eller ſåwa något, utan borde man det hette året ſörſe ſig med ſå ſtort förråd, at man därmed kunde leſwa intil det nionde, då man ärer ſeck ſå och ſörda. Men huru orimligt wore det icke, at i et annat land påbuda et dylikt Sabbats år?

I Judiska Riks Hushållningen war det ej någon skada, at Gud förbudt alt Cavalleri, hwilket det bärigiga Palæstina, lika så litet kunde bejerna sig af, och lika så wäl umbära, som de öfwen så bergiga Sveitz i våra tider. Men om et sådant förbud skulle sträckas til andra Länder i Europa, huru snart blefwe icke Europas frihet och jämnwigt nedtrampad och dödad, af det land, som då icke gjorde sig samwete wid, at använda både menniskor och hästar, til at förswara egne länder och rättigheter, samt inkräkta andras?

§. 3.

Nu så wi gå närmare til wårt ämne, och wisa Judiska Oeconomimens särskildta beskaffenhet i särskildta tidehwarf.

I förstone war Hushållningen ganska enkel och enfalldig, samt klen, såsom alting är wid sin första födelse. Man har all anledning at tro, det mennisko si grets första Färfäder måttade sig med de frugter, dem jorden sjelfman frammattrade. Ekogens frugter och tallans watten woro deras nästan enda kräseligheter. Behofwer, nöden, estertanckan, menniskans omätteliga begär efter nöjen och ombyten, nyfikenheten, Estamens deras långa ålder, och oftaft en slum eller en händelse alstrade sedan, småningom och efter hand, hwar chanda nya upptäcker och nya tillsatser i deras Hushållning. Oeconomien för sig dastleden måste då redan stigit til någon högd, eturu när hu skap om den samma är alldeles stillräckelig och nästan ingu.

Noach med sine söner begte första werdenes kunnskaper i Hushållningen, öfwer hie fwa syndast de; och då han lärde sig bygga det stora skypet, hwarmed han seglade i hie fwa syndastoden, och i hwilket han blef lård at inqvartera alla naturens arter i djur riket, med hvars och ens särskilda föda och behofwer, så gjorde han utan twiswel stora framsteg i naturens och Hushållningens kunnedom.

Den Patriarchaliska lefnaden war dock ännu efter syndastoden mycket enkel, och hade med sig alla de nöjen och förmåner,
 Dem

Den naturens enfald uplifwad af friheten, och äfö'gd af offulden, någonsin kan å'adkomma. Man flörtade af och ann, ifrån d t ena stället, där betet för Kreaturen minskade sig, til et annat, där naturen på någon tid icke betalat någon skatt åt menniskan och hennes behofwer. Det myckna antal boskap, trälar och tr linnor, samt söner och döttrar, som af Moses omtal s i Patriarchernas historia, witnar om deras wälmåga och rikedom, samt en stor folkändögd, som redan gjordt stora framsteg uti en af Oeconomimens största och indrägnigaste stäcker, nämligen Boskapsstöfse en. (a) De öfrige delarne i Oeconomien singo deras efterkommande en tid där ster nog lära, sedan hwarjehanda or'aker och öden fästet der s bopälar i Egypten, där de i provincen Gosen började med åkersbruk och hwar chanda andra arbeten. Deras hushållning war då utan twifwel den samma, som de öfrige Egyptiers, af hwilka wi ännu hafwa några så stora lämningar och minnesmärcken, så at wår tids nationer, så uplyste och t'ragne de ock äro, dock ej en gång tyckas wara wunne at likna, jag må då ej, säga öfwerträffa dem. Om Israeliternas tillstånd och hushållning i Egypten hafwa wi söga någon annan särskildt underrättelse, än den, Egyptiska Oeconomimens historia, som nu icke är wårt ämne, meddelar of. Wigå då den förbi, och
 flynde

(a) Abraham måste haft en stor myckenhet af boskap, efter det i 1 Mos. 13:6, heter, at han blef nödsakad at skilja sig ifrån sin brodersou Loth, emedan landet ej kunde fördraga at de bodde tilhopa. Jacob gjorde Esau en skänd af 580 kreatur 1. Mos. 32: 16. At det ansågs hederligt at föda boskap, ser man ibland annat däraf, at den wackra Rachel gäckt själf wall med sin faders hjord. 1. Mos. 29: 9. I samma förättning finner man ock ofta Prinsar och Prinsessor inselsatte hos Homerus-Menniskorna sökte den tiden äran och ubjet uti arbete och måttelighet; de hade ock fö'gakteligen stor ymnighet of det nödwändiga, och ännu större förakt för det öfwerflödiga; därföre kunde ock ej sjukdomar eller öden öfwerträffa dem, förrän de komnit til yttersta högden och gränsen af all sällhet, nämligen den, at, såsom skriftem talar, wara mätte af ålder och lefwande.

Kunde of till det tidflöste i Judarnas Historia, då en miracu-
 leus ledja af hwarjehanda öden och underligheter, ämteligen
 förde dem ut Egypten, gaf dem Moses till en Lag-stiftare, och
 det wackra landet Palästina till egendom och fri besittning.
 Om Hushållnings grunderna i detta tidewarf kunna wi häm-
 ta en rättmätlig fullständig kunskap utur Moses skrifter, och det
 är dessa grundsatser, wi nu skola närmare afhandla, ty de woro
 de samme, som sedan för den öfriga tiden danade hela na-
 tionens stiel, Hushållning och seder, och woro et rättesnöde
 för Judiska Republiken, så länge den warade.

§. 4

Mosis hufwudändamål war, såsom alla andra sunna Lag-
 stiftares, at förskaffa sin nation, wälmåga, säkerhet och ro-
 seder. Medlet till at winna det första ändamålet ansåg han
 Landbruket wara, till det andra, en stor folkmängd, och till det
 tredje, en afföndring ifrån gemenskap och umgänge med andra
 kringliggande folkslag. Ifrån dessa grunder tyckas alla de
 Hushålls anstalter hänta sig, hwilka Moses widtog till stad-
 gande af sin folks Hushållning.

Landbruket war af alla närings-sång det samma, som
 Moses måst värderade och upmuntrade, och snart sagt det
 enda lefnads sätt, som hans lagar gynna och befordra. Dels
 derföre, emedan förlofwade landets naturliga beskaffenhet måst
 kom öfwerens dermed, dels och i synnerhet at derigenom hin-
 dra, det Israeliterna icke måtte blifwa besmittade med
 Hedningarnas afguderi. Moses grundsat war, at den
 wälmåga, som Landbruket gifwer, är iwaraktigare,
 oskyldigare och nyttigare, än den Handel, Handt-
 wärk och andra närings-sång kunna förskaffa. At nu på det
 kraftigaste befordra Landbruket, så wille Moses, at hela
 Palästina sedan det blefwe inagit, skule delas i ämna delar
 imellan de ssegrande Israeliterna, så at hwar slägt, den Levitiska
 på wist sätt undantagen, singe sin urskilda del af jorden,
 hwilken

hvilken hwarcken genom köp eller på annat sätt borde gå ifrån släkten. Hwar och en Israelit war således boren Herre til et wist jordstycke, som han då utan twifwel fötte och upodlade, med så mycket större nit och slit, som at han arbetade ej blott på egen, utan ock sina barns wisa och erwinnerliga egendom. Och ju mera en släkte eller stam utwidgade sig, desto större blef åhogan och möjligheten, at til högsta bördighet och af kastning odla famillens arfwesjord. Men om någon blif bragt til den fattigdom och förlågenhet, at han nödgades sälja sin fastighet, så war i Mosis Lagarstadgad, at den samme kunde ej allenast igenlösas och inbördas af släkten, utan ock at samme jord, wid det hwar femtionde år infallande Jubel- eller Klang-året, skulle utan lösen gå tillbaka til sin förre ägare. (a) I denna omständighet war Judiska Riks-Hushållningen skild ifrån alla andra länders i werlden; men man måste tillika erkänna, at en sådan lag bidrog til landets säkerhet, frihet och wällnåga, mer än som någonsin kan beskrivas.

Den första nytran af en sådan åkerbrüks-Lag, war, at en förmögen medborgare, genom Köpande af många och stora fastigheter, ej kunde blifwa förmycket rik eller förmycket mäktig uti samhället, och så medelst förstöra des frihet och den jämnlighet, som är själen och lifwet af et sritt samhälle. Mycket stora fastigheter och rikedomar, som äro modren til uppighet, och det henne medföljande fördär, kunde då ej samlas på en hand och hos en enda medborgare; en olågenhet, som i flere Riken och i flere tider varit nära at wärka allmän undergång, om ej reductioner emellankommit. Latifundia perdidere rempublicam, war en allmän klago-wisa i Rom, sedan des medborgare ej mera nöjde sig hwar och en med sin agellus, utan förskaffade sig stora gods och fastigheter. 2:o Warade den omnämde förträffliga lagen, at ingen Israelit kunde födas arm eller fattig; om han ock haft de försakrigaste föräldrar, så föddes han dock med den rättighet, at på Jubel-

året få igen sin arfwe jord. Därföre kunde och Moses i sin Femte Boks 15: 4. säga: Alltingen fattig skal wara bland eder. För det 3:0 följde häraf, at ingen för fattigdom utflyttade ifrån sit Fädernesland; utan fast mer 4:0 befämnjade folkförordningen genom en sådan lag, som gaf hwarje medborgare sin egen jordtorfwa, ty MONTESQVIEUS sats är grundad: *partout ou il se trouve une place, ou deux personnes peuvent vivre commodement, il se fait un mariage.* (b) 5:0 war of denne dråpeliga lag den nyttan, at landet blef bättre upodladt och bragt til större frugbarhet, då det war delt i mindre stycken, som en hwar husfader sjelf kunde medhirna at odla, och på hwilken del han utan twiswel satteet slags pretium affectionis, då han ända ifrån de spådaſte åren lärt anle den samma såsom sin tihörighet och arfwelärt. Däremot ser man stora gods och fastigheter, som nödvändigt måste skötas genom Landsbönder och arendatorer blifwa illa hårdade, samt alltid i sin mån vänta mindre, än små hemman, den Bonden eller jordägaren sjelf bebod. Hårtill bör än 6:0 läggas den nytan at denne åkerbruks lag war den kraftigaste driffjäder til en upriktig kärlek för Fäderneslandet, ty hwar och en medborgare skridde pro aris & focis, och för en egendom, som han måtte wara så mycket månare om at förswara, som at han uti oroliga tider ej kunde förwandla den i respenningar, för at med dem förfoga sig til et annat land, at där fästa sina bopålar och utropa: patria, ubi bene est. (c)

Huru hederligt det war hos Judarna at sköta landbruket, ses af flere exempel i Skriften. (d) Alla Israëliter woro och Landbrukare; ibland dem funnos föga någre Handwerksfare eller Handelsmän, och ehuru de hade städer, så war dock nästan ingen skillnad emellan Lands och stadsmanna väringar, ty deras städer woro endast store byar, omgifne med en mur, för större säkerhet emot anfall af röfware, hwilka både den tiden, och äfwen ännu, uti de Asiatiske länderna, utgöra lifasom

et egit stånd (e) Stadsboerne födde sig afwen som Landtmannanen af Landbruket, hwarjämte de ock kunde i någon mån idka någon inwärtas eller inrikes Handel.

- (a) Se 3. Mof. B. 25: Capit.
 (b) Montesquieu de l' esprit des loix chapitre 10: livre 22: Tom. 3.
 (c) Se härom ytterligare Joh. D. Michaëlis Mosaische recht. Theil. 2: pag. 28: 29, 30.
 (d) Gideon tröskade sjelf sit hwete, då en Ängel förkunnade honom att han skulle frälssa folket Dom. B. 6: 11. Konung Saul, lii därutinnan de Chinesiske Kelsare plögde sjelf med orar, 1 Sam. B. 11: 5. Elisa plögde med tålf par orar då han blef kallad til Prophet 1. Konung. B. 19: 19. Flera exempel at förtiga.
 (e) Se Joh. D. Michaëlis Mosaische Recht 1. Theil pag. 202:

§. 5.

Åkerbruket kan aldrig drifwas till någon högd, om man icke tillika winnläger sig om boskaps-skötseln. Detta näringsfång sköttes af Israeliterna och Judarna med största flit och största framgång, och det så mycket mera, som at de hade fritt tillfälle, til et godt och ynnigt bete uti landets allmänningar, och deras Climat desjurom gynnade detta näringsfång ganska mycket, i det de icke behöfde wara omtänke uppå mycket vinterfödda.

Men det som mer än mycket befordrade detta angenäma eiktande och ursprungeliga näringsfång, war sjelfwa Religion, som wid mångahanda tillfällen förestref, at Creatur skulle offras Gudi. Ho ansåg då icke boskapen för någott särdeles wigtigt och betydande, at jag ej må säga heligt föremål, med hwilken man ej allenast kunde försöna det högsta Wäsendet, utan ock winna dess nåd, och ynnest? Huru läwer då icke hwar och

en hafwa täflat, at kunna offra på HERRANS altare de fro-
digaste, fetaste och wackraste kreatur? Huru mon lærer man
då icke wärit, at kunna på det bästa sättet upföda de samna?
och hwad heder war det icke då, at ligga hand wid deras
födsel?

Ingen upmuntran är i våra tider möjlig at påfinna,
som lika å mycket kunde befrämja detta i högsta måtto nyttis-
ga närings säng, som denne Judarnas Religion. Föga lærer
ock derföre någon nation finnas, eller h swa finnis, (a),
som hunnit längre än Judarna i Boskaps-födseln. Man sin-
ner, at på en enda Påska-högtid blifwit offerade ända til
256500 kreatur, (b) och mångestades i gamla Testamentis
Skrifter talas om stora boskaps-hjordar. Därigenom bragte ock
månge sig til en rikedom, hwilken för oss, som tro, at intet an-
nat än handel kan förskaffa stora rikedomar, är ganska förun-
drans-wärd. Då David war med sin krigs-Här i Maha-
naim, funnos där tvenne i sanning swära rike och utmärckt
Patriotiske medborgare, hwilka nästan ensamme bidrogo til at
underhålla hela Hans Krigs-Här. SOBI Nahas son, MACHIR
Amiels son och BARSILAI en Gileadit, woro dessas namn,
(c) hwilka både såsom hushållare och Patrioter förtjena at up-
tefnas i Oeconomimens Historia, och at hafwa et odödeligt
minne ibland idoga och dygdige menniskor.

(a) Egyptierna, i hwilkas seder och Hushållning är så mycket likhet med
Judarnas, woro nästan de enda, hwilka hunnit til en lika högd som
Judarna i Boskaps-födseln, ledde därtill äfwen af Religions prin-
ciper. Dren Apis war deras Gud, kon Mnevis deras Gudinna.
Hwad obestrefveligen stor upmuntran seck icke Boskaps-födseln och
följakteligen äfwen återbruket därigenom? och mon icke en sådan Re-
ligion bör kallad mera politisk än orimelig?

- (b) Se Theolog. Doct. och Dom-Prob. Sven Baelters Wärs Herras och
Frälsares Jesu Christi Historia, 3:de bok: 1. Capitt. pag. 148.
(c) Se 2. Sam. Boks 17: v. 27, 28, 29.

§. 6.

De rena och enkla grundsatser, af hwilka Israëliterna led-
des i sin Hushållning, kunde ej annat än alstra en stor och
lyckelig folkmågd. Om den sammans tilwänt wisar sig ock
MOSES i sine lagar ganska angelägen. Genom dem dels im-
plantade han, dels stärkte han hos Israëls Barn den tanckan,
at det hedersligaste medel at ernda obödelighet, war, at hafwa
många barn. At dö och icke hafwa någon offkomma ansågs där-
före wara ej allenast bedröfweligt, utan ock på wist sätt skam-
ligt och of ligt. På famillernas Stamtaflor, hwilka med mycket nytta
hibehölls hos Judarna, antecknades gemenligen irga andra, än
de som lämnadt barn efter sig. Här af hände, at det ogifra
ståndet alltid ansågs för nestligt och förhåteligt; och at en
Judisk fru, hwilken naturen hekat gifwan at wara frugtsam,
war i stånd at öfwerwinna en så grym, en så svart böjelse
som hieswa svartjukan, i det hon anmodade sin man, at med
hennes tjenstepiga sammanasta barn, hwilka hon sedan, genom
adoption, erkände för sina egne, för at således äminståne til
namn i wara och heta moder. En t. exempel, at förtiga andra
gjorde Rachel, hwilken, då hon såg at hon ej war frugtsam
rovade til sin Jacob, med ord, som utmärkte en häftig rörelse:
Skaffa mig ock barn, eljest döer jag; men hon stillar dock
sin wråde och säger strept därpå: Si där är min tjenstepiga
Bilha, lägg dig när henne, at hon må föda i mit sköt, och
jag warder dock upbyggd genom henne. (a) Den point d'honneur,
som herstade hos Israëliterna at weta nödvändigt hafwa barn,
gjorde ock, at Jephthas dotter, som genom sin Faders oberänt-
samma löfte, efter de bästa och flästa Philologers tancka, skul-
le blifwa en beständig Prästinna eller Quana wid templet, eller

Tabenaklet, begärde först af sin Fader två månader, at få med sina lektystrar begråta sin Jungfrudom, hvilket hon olyckligtvis nödg des bewara till sin lefnads slut, och då plötsligen offera den åt döden. (b)

Följden af dessa grundsatser war en stor och lyckelig folksmångd, så addeles at de bästa Philologer och Oeconomer hafwa nästan swårt, at i det lilla landet Palæstina inqvartera en så talrik folksmångd, som den Israelitiska efter Skriftens utsago befines hafwa varit.

(a) 1. Mos. 30: v. 1, och 3.

(b) Dom. Bol. II: v. 37: Men den Franska Abboten Claude FLEURY uti sin afhandling kallad *les moeurs des Israélites*, som äfwen är på Swenska öfversatt, felar då han där af gör den slutsats: Jungfrudom ansedd som en dygd, wiste man då ännu litet af; man såg ej därwid annat än ofruktbarheten. Ingen nation har mera satt värde på kyskheten och Jungfrudomen än Judarna. Se 5. Mos. 22: v. 13-21. Därföre war en population, denne rikens grundwal och styrka, så stor inom denna nation. Ly det är et Axiom i Oeconomia publica: *La continence publique est naturellement jointe a la propagation de l' espece.* MONTESQUIEU de l' esprit des loix, Tom. 3: livr. 23, chap. 2.

§. 7.

At befördria Handelen som är vår tids Nifs Hushållares ögnasten, tyckes ei hafwa wa it MOSIS å d. mål. Han hade gjort hwar och en Medborgare så Stads som Lands, bon til en Åkerman; han hade ock förbudt at taga ränta eller interesse, hwärfdutan urrikes handel föga kan drivas, ty lifwet och själen i den samma er Crediten, och Creditens lif är Interesset. MOSES wille bibehålla rena seder hos sit folk, dem handelen med utlånsta ofta smittar; han wille at folk

Eet

Det skulle finna sin fulla sällhet inom sitt eget land, och ej lä-
 kas där från genom utrikes handel; ty en Handelsman är en
 Cosmopolit, som kan finna wällmåg'n allestädes, och flytta
 sig och sitt capital när han wil ifrån landet; men Åkermannen ic-
 ke så; Handelen skulle desutom inbragt uti landet öfverflöd och
 yppighet och med dem uti ende andra laster, dem MOSES wil-
 le förebygga. Palæstina war och i grannskap med de Sidonier
 och Tyrier, hwil'na woro ganska mågtigt handlande folkslag,
 som på samma sätt som Europeerna äro hos Chinesaren,
 woro afnåtare af Palæstinas naturliga producter, och förskaf-
 fade dem, de så retour-waror, som de kunde betafswa: Skul-
 le nu MOSES mycket befrämjat Handelen, så hade han satt
 dessa Palæstinas mågiga grannar i beständigt harnesk
 emot Israëliterna; men MOSES, älskare af fredliga
 idrotter, wille twärtem förekomma alla ämnen och frön til oe-
 nighet och krig, som han wille wara den största Lands-plåga,
 hwarmed en wred Himmel någonsin kan hemsöka et folkslag.

§. 8.

Af allt det anförda finnes noggsamt, huruledes MOSES wil-
 le genom sine lagar göra Israëlitiska folket til en mera inskränkt,
 och mindre utswäfwande, til en mera wällmående, och mindre
 rik, samt til en mera dygdig än lysande nation.

Men dessa förträffelige grundsatser blefwo snart nog förgå-
 ne. Konunga Regementet åfölgde en mera yppig och losande
 lefnad som ärer nödwändigt påkallade och upmuntrade Hande-
 len och handelslögderna. Til proof af den förras tilwänt i dessa ti-
 der kan anföras, at handeln allena på Ophir gaf en så stor
 inbring, at 3000 Talenter i guld, som äro efter PRIDEAUX
 räkning uti Engelska penning r 21 millioner 600000 pund
 Sterling: uti Swenskt mynt öfwer 260 millioner daler Silf-
 wer.

vermint. skäncktes af David til Templets byggande, förutän 7000 Talenter fint silfwer, som är något mer än 16 millioner Daler Sil vermint; (a) och Konung Salomo want genom sin handel på Ophir ei dast uti en resa Fyrahundrade Femtio Talenter guld (2. Cron. 8: 18.) som uti Engelska penningar utgöra Tre millioner, 240,000 Pund Sterling (b) Et stort wedersmåle åter af de sen:res eller Handaslögderas stor i Palæstina, war Jerusalems Tempel, där kånsten, pragten och sielfwa Gudomligheten synes hafwa nedlagt dyrbarare och heligare smycken, än något Tempel någonsin ägt, eller äga kan.

-
- (a) Se Lands H. Theodor ANKARKRONAS tal i Wetenskaps Academiën hållit år 1744 sid. 10. Om förbindelsen emellan Landbruk, Manufacturer, Handel och Sjöfart.
 (b) Enligt samma PRIDEAUX uträkning uti dess The old and new Testament connected &c. p. 6.

